

ANAYASA YARGISINDA YÜRÜTMENİN DURDURULMASI ÜZERİNE

Av. Mehmet Akif TUTUMLU

Son birkaç yıldan beri gerek Türk siyasal yaşamında, gerekse Hukuk literatüründe Anayasa Hukukuna ilişkin tartışmaların, eleştirilerin ve incelemelerin çokluğu dikkati çekmektedir. Özellikle Anayasa yargısında normların iptali ve sonuçları konusu, üzerinde hukukî araştırmaların yoğunlaştığı bir alan oluşturmaktadır.

Biz de bu incelememizde, ülkemizde bağımsız bir konu olarak üzerinde pek durulmamış olan, Anayasa Yargısında yürütmenin durdurulması sorununa genel olarak değinmek istiyoruz.

I. GENEL OLARAK YARGISAL TEDBİRLER

Bir norm ya da olaydan kaynaklanan hukukî uyuşmazlığın yargı merciiilerinde çözüme bağlanması, genellikle uzun zaman almaktadır. Bu süre sonunda verilen «yargısal hüküm»ün tam anlamı ile uygulanabilmesi ise, bazı yargısal tedbirlerin alınması ile mümkün olur. Hukuk yargılamasında «İhtiyati Tedbirler» denilen bu önlemlere, Ceza yargılamasında «Koruma Tedbirleri», İdari yargılama hukukunda ise «Yürütmenin Durdurulması» adı verilmektedir.

Anılan yargısal önlemlerin ortak amacı; yargılama konusu uyuşmazlığın çözümüne kadar mevcut hukukî durumun korunması ve sonuçta verilen hükmün etkin bir hukukî ihmayeyi sağlayabilmesidir. Aksi halde, telafisi güç veya mümkün olmayan zararların doğumu sözkonusu olabilecek ve böylece yargı hükmünün (manevi yönü dışında) fazlaca bir anlamı kalmayacaktır.

II. ANAYASA MAHKEMESİNDE YÜRÜTMENİN DURDURULMASI

a) Gerekliliği :

Bilindiği gibi Anayasa Mahkemesinde denetime tâbi bir normun (Kanun, Kanun Hükmünde Kararname, TBMM. İçtüzüğü) ip-

tali için dâva açılması, sözkonusu normun uygulanmasını engellemez. Başka bir deyişle, iptal dâvası sürerken, uyumsuzluk konusu noram dayanılarak yeni hukukî durumlar yaratılabilecektir.

Yargılama sonunda sözkonusu norm, iptal edilse bile, hukuk düzeninde meydana getirdiği sonuçlar yaşamaya devam edecektir. Zira «İptal kararları geriye yürümez.» (1982 Anayasası, m. 154/5, 1961 Anayasası, m. 152/3). Geriye yürümezlik kuralının kazanılmış haklar ve hukukî güvenlik gibi düşüncelere dayandırıldığı anlaşılmaktadır (Bkz. TEZİÇ, E., Anayasa Hukuku, İstanbul 1986, sh. 218; KIRATLI, M., Anayasa Yargısında Somut Norm Denetimi (İtiraz Yolu), Ankara 1966, sh. 178-179; ULER, Y., Anayasa Mahkemesi Kararları Geri Yürür, Bahri Savcı'ya Armağan, Ankara 1988, sh. 532; ŞEKERCİ, E., Anayasa Mahkemesi Kararlarının Sonuçları, Ankara Barosu Dergisi, 1988, Sayı: 5-6, sh. 680).

İptal kararının geriye yürümezliği kuralı, çoğu kez iptal hükmünün işlevini ve etkinliğini azaltmakta, adeta «Boş bir seremoniye» çevirmektedir (GÜRAN, S., Anayasa Yargısında Yürütmenin Durdurulması, Anayasa Yargısı, Ankara 1986, sh. 157). Böylece Anayasa yargısında yürütmenin durdurulması müessesesine ihtiyaç duyulmaktadır. Düşüncemizi şu örnekle somutlaştıralım : Belirli bir meslek gurubundan vergi alınmasına ilişkin bir vergi yasasının Anayasaya aykırılık iddiasıyla doğrudan doğruya iptali cihetine gidildiğini varsayalım. Soyut norm denetimi devam ederken (yargılama sürerken) sözkonusu vergilerin toplanabileceğinden kuşku yoktur. Sonradan yasa iptal edilse bile, geriye yürümezlik kuralı gereğince, toplanan vergiler geçerliğini koruyacaktır. Gerçi bu gibi durumlarda yeni bir yasa ile hukuka aykırılığı saptanmış olan durumun düzeltilmesi düşünülebilir. Ancak yasama yolunun, yürütmenin durdurulması prosedüründen daha pratik olmadığı da gözden kaçırılmamalıdır.

Yine konuya ilişkin başka bir örnek, ölüm cezasının onayına ilişkin yasanın, şekil şartlarına aykırılığı nedeniyle iptaline gidilmesi hâlinde görülür. Yasanın iptali dâvası sürerken infazın yapılması mümkündür. Yasanın iptal edilmesi durumunda, ortaya hukuka aykırı yapılmış bir infaz olgusu çıkacaktır.

Özellikle temel hak ve hürriyetlere ilişkin kanunların iptalinde, yürütmenin durdurulması olanağının bulunmaması, telafisi güç ya da imkansız zararlar meydana getirebilecektir.

Nitekim yukarıda değinilen muhtemel sakıncaların önlenmesi için Alman Anayasa yargısında geçici tedbir kararının alın-

bilmesine olanak tanınmıştır. Bu yargı sisteminde tedbir kararı, Anayasa yargısının ayrılmaz bir parçası sayılmıştır (Bkz. SABUNCU, Y., Alman Anayasa Yargısında «Geçici Tedbir Kararı», Amme İdaresi Dergisi, C. 17, sh. 77 vd.).

b) Koşulları :

Anayasa yargısında kabul edilebilecek yürütmeyi durdurma kararı hangi hallerde verilmelidir? Koşulları nasıl olmalıdır? Bu soruya net bir cevap vermeden önce, bize bu konuda ışık tutacak bir düzenleme olan 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 27 nci maddesine bakalım : Bu maddenin ikinci bendinde, idari yargıda yürütmenin durdurulması kararının verilebilmesi iki koşula bağlanmıştır :

1) İdari işlemin uygulanması halinde telafisi güç ve imkansız zararların doğması,

2) İdari işlemin hukuka açıkça aykırı olması.

Bu ölçütlerin Anayasa yargısında ne dereceye kadar geçerli olabileceğine gelince : Anayasa yargısına konu olan bir normun Anayasaya **açıkça** aykırı olması, yasamadan ya da yürütmeden normal koşullarda beklenen bir durum olmasa bile, gerçekleşmeyecek bir ihtimal de değildir. Ancak Anayasa yargısında «Açık aykırılık» kavramını, tam bir muhakeme yapılmadan edinilen kanaate göre anlamak gerekir. Zira uyuşmazlığa konu olan normun Anayasaya aykırı olup olmadığı, tam bir muhakemeden, dâvanın sona ermesinden sonra anlaşılacaktır. O halde geçici tedbire ilişkin yapılacak muhakeme sınırlı olacaktır.

İkinci ölçütün, yani telafisi güç ya da imkansız zarar koşulunun Anayasa yargısında sözkonusu edilen yürütmenin durdurulması prosedüründe kabul edilmesi, doğru olur kanısındayım. Esasen bu koşul, yargısal tedbirlerin bir çok türünde mevcuttur. Anayasa Mahkemesi, denetlediği normun niteliğine, özelliklerine ve uygulanmasının devamı halinde telafisi güç ya da imkansız zararların doğup doğmayacağına göre yürütmenin durdurulması hakkında bir karar verebilecektir.

Bundan başka, tedbir kararı alınırken, uyuşmazlık konusu normun kamu düzeni üzerindeki etkisi de gözönünde bulundurulmalıdır.

**c) Anayasa Yargısına Yürütmenin Durdurulması Müessesesi-
nin Nasıl Kazandırılacağı :**

Gerek 1961, gerekse 1982 Anayasasında Anayasa Mahkemesine yürütmenin durdurulması konusunda açık veya zımnî bir yetki verilmemiştir. Oysa ki, yukarıda açıkladığımız nedenlerle, anılan tedbirin Anayasa yargısında kabul edilmesi, zaruri bir ihtiyaç halini almıştır. Bunun kabul edilmesi ile yargısal denetim bir bütünselliğe kavuşacaktır. Yürütmenin durdurulması müessesesinin Anayasa yargısında kabul edilmesi ise, yorum ya da yasa ile değil, **ancak bir Anayasa değişikliği ile mümkün olur.**

SONUÇ :

Yasaları denetleyen, iptal edebilen bir yüksek mahkemenin, belirli koşulların varlığı halinde, denetime konu olan normların uygulanmasını geçici olarak durdurma yetkisine sahip olması, iptal sonunda elde edilen yargısal hükme daha çok etkinlik kazandıracak ve böylece Anayasa Yargısı bir bütünlüğe kavuşacaktır.